

HAYAT-I HAKÎKİYE SAHNELERİ

(Gerçek Hayat Sahneleri)

HÜSEYİN CAHİT YALÇIN

Hazırlayan

Fatih Arslan

✕ @ f / otukennesriyat

YAYIN NU: 2317

EDEBÎ ESERLER: 1169

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-941-1

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: [0212] 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Umay Hacıyakupoğlu

Kapak Tasarımı: Damla Acar

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: Çınar Matbaacılık

Baskı: Ötüken Neşriyat AŞ

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 Beyoğlu-İstanbul
Tel: [0212] 251 03 50
Sertifika Nu: 49269

İstanbul - 2025

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Hüseyin Cahit Yalçın: 1875 yılında Balıkesir’de doğan Hüseyin Cahit, ilk ve orta öğrenimini Serez’de tamamlayıp 1893-1896 yılları arasında Mekteb-i Mülkiye’de okumuş, mezuniyetini takiben Maarif Nezareti’nde beş yıl çeşitli kalemelerde çalıştıktan sonra, 1901 – 1908 yılları arasında Vefa ve Mercan idadilerinde, öğretmenlik ve idarecilik yapmıştır. 1891’de Ahmed Mithat Efendi’nin tesiriyle *Nâdide* adlı cinayet romanını yazan, *Servet-i Fünûn* dergisinde 1897’den itibaren hikâye, roman ve tenkitleri yayımlanan Cahit, II. Meşrutiyet’le birlikte İttihat ve Terakki’nin saflarında siyasî mücadeleye atılmıştır. İttihat ve Terakki’nin merkez-i umumi üyesi ve geleceğin büyük sözlükçüsü Hüseyin Kâzım Kadri’nin ve Tevfik Fikret’in davetiyle *Tanin* gazetesini çıkarmaya başlamış; Fikret’in birkaç ay sonra, Hüseyin Kâzım Kadri’nin de Serez mutasarrıflığına tayini dolayısıyla Şubat 1909’da ayrıldığı gazetenin imtiyazı kendisine kalmış ve uzun yazı hayatı boyunca adıyla birlikte anılacak olan bu gazeteyle Türk matbuatında silinmez bir iz bırakmıştır.

Tanin gazetesi, ilk devresinde (1 Ağustos 1908 – 31 Ekim 1918) 3550 sayı neşredilmiş, bu evrede 1914’e kadar Hüseyin Cahit’in yönetiminde kalmıştır. Tabii bu yayın faaliyeti, bazı kesintilere de uğramıştır: 31 Mart Vak’ası’nda *Tanin*’in matbaası dağıtılmış ve Hüseyin Cahit, isyancıların Lazkiye mebusu Mehmed Aslan’ı o zannederek öldürmeleri üzerine Selanik’e kaçmak zorunda kalmıştır. Hareket Ordusu’nun şehre girişinden sonra geri dönebilen Hüseyin Cahit, sonraki yıllarda da İttihatçı karşıtı hükûmetlerce kovuşturulmuş, gazetesi kapatılmış ve Kasım 1912’de bu defa Viyana’ya kaçmak zorunda kalarak, ancak Bâbıâli Baskını sonrasında geri dönebilmiştir. İlginçtir ki bu defa da İttihat ve Terakki’nin bazı icraatlarını eleştirmekten geri kalmayan Hüseyin Cahit, 1914 Ocak’ında gazeteyi İttihat ve Terakki Fırkası’na devretmek zorunda bırakılmıştır. I. Dünya Savaşı’nın sonunda İstanbul’un işgali üzerine 1919 Haziran’ında Malta’ya sürülen Hüseyin Cahit, 1921 Nisan’ında kurtulup İstanbul’a döndükten sonra *Tanin*’i tekrar çıkartmaya başlamış, 14 Ekim 1922 – 16 Nisan 1925 arasında 903 sayı olarak neşredilen bu ikinci devrenin ilk 38 sayısı *Tanin* adına izin alınmadığı için *Renin* adıyla çıkmıştır. Gazetenin İttihatçıların görüşlerinin temsil organı olması, Mustafa

İÇİNDEKİLER

Hayat-ı Hakikiye Sahneleri ve Çalışmaya Dair...	11
HASTA ÇOCUK	19
BAYRAM SABAHİ	21
ATEŞÇİNİN OĞLU	23
EZİK PALAMUT	26
SICAK ÇORBA	27
TEBDÎL-İ HAVA [HAVA DEĞİŞİMİ]	29
FALCI	32
KUVVET	34
SARHOŞ	36
DOKTORUN ODASINDA	38
KAYIKÇI	40
KÜÇÜK KIZ	41
ABDAL	42
SAMİMİ TEESSÜRLER [ETKİLENMELER] ALLAHÜ EKBER	43
(BAŞLIKSIZ) / 1	47
(BAŞLIKSIZ) / 2	49
(BAŞLIKSIZ) / 3	50
(BAŞLIKSIZ) / 4	52
(BAŞLIKSIZ) / 5	54
(BAŞLIKSIZ) / 6	56
(BAŞLIKSIZ) / 7	58
(BAŞLIKSIZ) / 8	60
NEYE İYİ?	62
YAPRAK	64
AKŞAM TEFEKKÜRLERİ [AKŞAM DÜŞÜNCELERİ]	65
GÖZLERİN	70
AYNA	72
BALIKÇILARI SEYREDERKEN	74
KİLİSEDEN AVDETTE [KİLİSEDEN DÖNERKEN]	78
KÖPRÜDEN GEÇERKEN	81
TÜNELDE	84
İSKELEDE	86
USANÇ DAKİKALARI	88

ZENGİN OLSAM	90
HAYATA KARŞI	93
İNSANLAR ARASINDA	95
MÜHLİK İNCİZÂBLAR [YOK EDİCİ TUTULMALAR]	97
TOPAL	103
ESERLER ARASINDAN	116
MUALLİM	123
ŞANTÖZ	133
BİR TİYATRO HATIRASI	141
DUMAN	150
RAMAZANDA BİR GECE	157
MUVAFFAKİYAT-I ÂŞİKANE [AŞK BAŞARILARI]	160
HİÇTEN	168
ÇOCUKLARIN HAKKI	174
UYKUSUZ KALIRKEN	181
KÖR DİLENCİ	186
DELİ	194

***Hayat-ı Hakikiye Sahneleri* ve Çalışmaya Dair...**

Hayat-ı Hakikiye Sahneleri Hüseyin Cahit'in ağırlıklı olarak *Servet-i Fünûn* dergisinde kaleme aldığı köşe yazılarından oluşur. Metinler fıkra ve hikâye arasında mensur şüire yakındır ve dönemin genel anlayışına, söz hazinesine ve söyleyiş biçimlerine örnek teşkil eder. Tavır Servet-i Fünûn'un estetize edilmiş dil, sözcük ve üslup niyetlerinin örneklendirilmesi gibidir. Kitabın tek baskısı, ki çalışmada da o esas alınmıştır, Hilal Matbaası'nda 1909 yılında, İstanbul'da yapılmıştır. Sonrasında yazar *Münif Fehim*, *Safvet Suat* gibi müstear isimlerle ve üst başlığı *Hayat-ı Hakikiye Sahneleri* olan çeviri, kısa notlar, hikâye, anı, mensur şiirler vb. de yayınlamıştır. Genel, yoğun arşiv taraması gerektiren bir çalışmayla bunlar tespit edilebilir. Bu çalışma yukarıda da söylendiği gibi kitap baskısının esas alınmış biçimidir; sadece en sona *Deli* isimli öykü ilave edilmiştir. Genel değerlendirmeye on üç edebi fıkra, yirmi dört mensur hikâye ve on üç kısa hikâyeden oluşur; ancak hikâyeler, genellikle yazarın gözlemlerinin aktarıldığı kısa, anı türünde yazılar gibidir. Dolayısıyla büyük kısmını doğrudan bir türe dairlik taşımayan ara metinler olarak görmek daha doğru bir yaklaşımdır. Hüseyin Cahit, gözlemlerini bazen gazeteci kimliğinin etkisiyle objektif şekilde aktarırken bazen de yazılara kendi duygusallığını katmıştır. Metin sonlarına genelde yer ve tarih bırakılması bu yaklaşımının realizmden natüralizme geçen geçen dünyasına dair önemli ipuçlarıdır. Kitabın adının doğrudan gerçeklikle bağdaştırılması sanatçının genel bakışını ortaya koyan tavidir.

Metinlere bakıldığında genelinde son cümle, okuru düşünmeye sevk eder tarzda kurgulanmıştır. Tasvirlerin önemli bir yer teşkil ettiği cümlelerde, hayatın zorlukları karşısında ezilen in-

HASTA ÇOCUK

İlk defa kendisini görüşüm sıcak bir bahar güneşinin etrafa hayat ve ümit vermek isteyen bir feyezân [coşkunkluk] ile parladığı berrak ve mütebessim [gülümseyen] bir mayıs gününde idi. Güneşe karşı âtılâne [uyuşuk] serilen köpeklerle, bazı yerlerde topuklara kadar çıkan tozlarla, karşiki virâneye dökülüvermiş süprüntülerin pis kokularıyla dolu olan bu تنها sokakta eski yamalı bir yeldirme [kadın üst giysisi] giymiş ihtiyar bir kadının kucağında kalın hırkalara gömülmüş, güneşe, bir parça hayata karşı kapının önünde yatıyordu. Göz ucuyla gördüğüm, ziyâde bakmaktan ic-tinâb ettiğim bu levhanın hayalimde mürtesem olan tesir-i elemnâkinden [elem verici etkisinden] kurtulmak istiyor gibi âdeta kaçmıştım.

Fakat sapsarı çehresi, birer badem gibi süzülmüş çekik kara gözleri, o donuk, bulanık, hiçbir şey ifade etmeyen fersiz gözleri, pamuklu hırkalar içinde bile incinmesinden korkulan erimiş, kadîd [çok zayıf] olmuş vücûduyla bu çocuk, beş altı senelik sefâlet-i ömrünü [hayatının perişanlığı] handenâk güneşin hayat vermesi memul [umulan] şuâlarına [ışın] yayan bu zavallı alîl [hastalıklı (kişi)] gözümün önünden ayrılmıyordu. Kalbimde, ruhumda bir nokta vardı ki ezilmişti, ağlıyordu...

Sonra onu çok defa gördüm. O pis sokağın toz bulutları içinde güneşin bî-mürüvvet şuâları [faydasız ışığı] altında kendisine saatlerce hayat dilendiriyorlardı. Fakir ve pej-

BAYRAM SABAHI

Küçük mescidin açık pencerelerinden giren güneşsiz bir bayram sabahının nûrâniyet-i uhrevîyesi [uhrevî ışığı] içinde kandillerin titrek ziyaları [ışıkları] bütün bütün soluyordu. Bu küçük, sade âşiyân-ı kudsiyeti [kutsallığın yuvasını] bekliyor gibi görünen yosunlu mezar taşları vakûr ve mâil [yönelen] nazarlarıyla mescidin dâhilini seyrediyor; serin bir nesîm-i hafif-i nemnâk [nemli hafif bir esinti] mezarlığın toprak kokularını, sarmaşık hışıltılarını içeriye dolduruyordu.

Şimdi namaz bitmişti; bir sa'y-ı muhribin [yıkıcı bir çabanın] taht-ı tesirinde [etkisi altında] bozulan haşin ve çalışkan ellerle bu mecburiyet-i hayatiyeden [yaşamsal zorunluluktan] masun kalmış [korunmuş] nerm u nazik [yumuşak ve nazik] kibar eller aynı huzur-ı ulvîye merfû [aynı yüce huzura yükseltilmiş]; yamalı hırkalarla yeni, muattar libaslar [güzel kokulu giysiler] altında çarpan kalpler, şerâit-i hayatiyenin [yaşam şartları] birbirinden uzaklaştırdığı bu sunûf-ı ictimâiye efrâdı [toplumsal sınıfların fertleri] burada aynı hiss-i istiâze vü iltica ile merbut [korunma ve sığınma duygusuyla bağlı]; aynı menba-ı âmâle müteveccih [istekler kaynağına yönelmiş]; dua başlıyordu. Zemin-i tazarruda [yakarma zemininde] sürünen şu pür acz ü elem [güçsüzlük ve acıyla dolu (kişi)] beşeriyet-i hakirenin [basit insanların] dertli kalplerinden yükselen arzû-yı tesliyet [avunma istekleri], harareti sinelerinden kopan âvâze-yi istimdâd [yardım çağlığı] küçücük mescide sığamayarak derin bir nâliş-i samimi [içten bir inilti] ile etrafı inletiyordu.

Bu teselli veren hasbihaller bittiği, bütün kalpler yeni bir ümit ile kuvvet bularak bir sükût-ı ihtirâm-kârâne [say-

ATEŞÇİNİN OĞLU

Vapur bu sabah gittikçe gecikiyordu. İskele üzerinde epeyce bir vakitten beri beklemekten artık bıkan yolcular bir alâmet-i nâhoşnudî [rahatsızlık belirtisi] göstererek söylüyorlar, kızıyorlardı. Hepsinin o kadar mühim işleri varken vapurun teehhür-i vürûdu [varışının gecikmesi] öyle büyük bir kabahat idi ki bunun için kâbil değil bir mazeret tasavvur edilemezdi [düşünülemezdi].

Nihayet vapur bu güneşli Boğaziçi sabahının tarâvet-i handenâkını [mutlu eden tazeliğini] bir enîn-i matem [yas çığılığı] gibi yırtan ince düdüğünü öttürerek Çakalburnu'nu dolaştı. Daha iskeleye tamamıyla yanaşmadan vapur hademesinin telaşı hilâf-ı âde [alışılmışın dışında] bir vakanın zuhurunu [gerçekleşmesini] anlatmıştı.

Ne var, ne olmuş?.. Herkes sâika-yı tecessüsle [merak güdüsüyle] soruyordu. Paşabahçe'sinden ateşçinin oğlu... Evet, on üç on dört yaşlarında zavallı bir çocuk, her günkü gibi babasının yemeğini getirmiş; vapur iskeleden açıldıktan sonra çımacının kovasıyla denizden su çekerken muvâzenetin [dengenin] ufacık bir tagayyürüyle [değişimiyle], riyâkâr bir dost gibi bize gülen hain denizin ka'r-ı hasû-unda [kıskanç derinliğinde] nâyâb [yok] olmuş gitmiş...

Şimdi dünyada hiçbir şeye hayret etmek şanlarından olmayan bütün bu hayatlarından memnun kocaman karınlı kayıtsızlar boşuna itâb-ı zihn [zihinlerini yormak(tan)] ile hazımlarını ihlâl etmekten müctenib [uzak] davranıyorlar; biraz evvel iskele üzerinde başladıkları musâhabe-yi mühimmeye [önemli sohbetlerine] devam ederek palamudun ızgarası da fena olamayacağına hüküm verdikten sonra

EZİK PALAMUT

Bir saatten beri denizde uğraşmışlar, bağışmışlardı. Uzak-tan onları seyrediyordum. Nihayet bu şiddetli yorgunluğun, ezici sa'yın [çabanın] mükâfatı olan palamutları sahile getirdiler; büyük işportalar içine boşalttılar. Denizden gaz tenekeleriyle sular aldılar; temizliyorlar, yıkıyorlar, ayırıyorlardı.

Birisinin yanında durarak bakıyordum. Bu, ihtiyar bir balıkçı idi. Gece gündüz deniz üzerinde, balık arkasında geçen sa'y ü meşakkat [çaba ve zorluk] seneleri yüzünü buruşturmuş, yakmış idi. Şimdi yere çömelerek balıkları sıralamakla iştigâl ediyordu. Bunların arasında bir tanesi ezilmiş, parçalanmış zuhur etti; bunu bir tarafa ayırdı. Bir köpeğe verecek diyordum; fakat köpeğin bile yemesi şüpheli idi.

İşi bitmek üzere iken yanından geçen küçük çocuğunu çağırırdı, o ezik palamudu verdi:

Al bunu, dedi, eve götür.

Bu kadar zahmet, meşakkat içinde nihayete eren şu hayatın, o hayata merbut [tutunmuş] olan sefil bir ailenin bir sağlam palamuttan bile demek nasibi yoktu. Soğuklarda, karanlıklarda, bir takım tehlikelere göğüs vererek ölme-yecek kadar yaşamak, sürünmek için yine hayatlarını feda eden bu mahrûmiyenin köpeklerin yemesi bile meşkûk olan ezik, çürük palamutlarla iktifa ettiğini [yetindiğini] düşünüp de azab-ı vicdanı [vicdan azabı] hissetmeden lok-masını yutmaya vicdanen hak kazanmış olanlar acaba kaç kişidir?

SICAK ÇORBA

Ezan olmuştu; Cağaloğlu Yokuşu'ndan ağır ağır çıkıyordum. Sokakta bir iki çocuktan başka kimse görünmüyordu. Arkamdan birkaç ayak sesi işittim. Bir de muhavere [konuşma] vardı. Bunlar gittikçe yaklaştı. Nihayet yanımdan bir polisin önü sıra bağcı kıyafetinde iki poturlu herifle arkadan kendilerine yetişmek için isticâl eden [koşturan] bir kadının geçtiklerini gördüm. Hepsi teklifsizce muhavereye [sohbete] dalmışlardı. Kadın nefesi kesile kesile yorgunluktan, hızlı yürüdüklerinden şikâyet ediyordu. Polis, Çengelköyü'nün tepesine kadar çıkmaya yorulmamış olduğunu söyleyerek gülüyor, adımlarını daha ziyade açıyordu. Kadın hiç sıkılmaksızın mukabele ediyor:

Ah, diyordu, o vakit bu dayağı yememiştim. Yaralı da değildim. Fakat nedir şimdi... Of yürüyemiyorum.

Sonra yine ayaklarını sürükleyerek geri kalmamaya gayret eyliyor, ıstırabına delâlet edecek surette içini çekiyor, hızlı hızlı nefes alıyordu.

Adımlarımı ben de biraz sıkılaştırmıştım. Yavaş yavaş uzaklaşıyorlardı. Bu kirli çarşaf altında, şemsiyesini baston gibi tutarak taşra şivesiyle bîpervâ [çekinmeden] konuşa konuşa giden mahlûk da bir kadın idi.

Onlar lâubâliyâne muhaverelerinde [teklifsiz konuşmalarına] devam ediyorlardı. Lakırdıların hepsi bana kadar gelmiyordu, yalnız bir aralık genç kadının ince ve hızlı bir sesle verdiği cevap kulağıma çarptı:

Hapisten ne korkayım? Devletin her sabah sıcak çorbası var... Yatak da rahat... Oh, âlâ...

TEBDÎL-İ HAVA

[HAVA DEĞİŞİMİ]

Ne vakit müsta'cel [acele] bir kâğıt çıkarmaya mecbur ol-
sam zavallı bir tıfl-ı bâdiyenin [çöl çocuğunun] gurbettede
[gurbetten etkilenmiş] hayal-ı muhtazırı [can çekişen hayali]
gözümün önüne gelir. Bir iki sene oluyor... Bitirip gitmek
üzere isti'câl ettiğim [sabırsızlandığım] evrak arasında bir
tebdîl-i hava [hava değişim] kâğıdı dikkatimi celbetmişti
[çekmişti]. Müsveddesi için hiç de lüzum olmadığı halde
melfuflarından [sarılmış/tomar haline getirilmiş] birine şöyle
bir göz gezdirdim. Sonra bırakamayarak hepsini okudum.
Bu, ibtidâ [başlarda] mektep tabibinin bir raporundan baş-
lıyordu. Basralı bir çocuğun “ [verem] illetine dûçâr olma-
sına ve hastalık süratle seyrini icra etmekte bulunmasına
mebni” tebdîl-i hava için “bir an evvel memleketine izâmı”
lüzumundan* bahsolunuyordu. Sonra bu esas üzerine bir
teennî-i ciddiyetperverâne [ciddiyetli bir yaklaşımla] ile aylar-
ca süren bir takım muamelât [işlemler] başlamış; havaleler,
derkenarlar, başka raporlar tezkireler yazılmış, muhaberât
[haberler] cereyan etmişti. En nihayet hallolunamayan bir
nokta kalıyordu. Harc-ı râh [yol harcaması]. Hastanın Bas-
ra'ya kadar olan harc-ı râhının hangi bütçeden tesviye edi-
leceği [ödeneceği], nereden karşılık bulunacağı[nı] tayin et-
mek için bütün bu evrak daireden daireye dolaşıyordu. Ve
şimdi yorgun, nevmîd [ümitsiz] bir halde yazıhanemin üze-
rinde dinlenen bu evrak içinde tıfl-ı bâdiyenin bir an evvel

* Basralı bir çocuğun “(verem) hastalığına yakalanmasına ve hastalı[ğın]
süratle ilerleyişini sürdürmekte bulunmasından dolayı” hava değişimi için
“bir an evvel memleketine gönderilmesi” gerekliliğinden bahsediyordu.